

Niet-westerse derde generatie in 2003

Maarten Alders en Ingeborg Keij

Op 1 januari 2003 woonden in Nederland tussen de 34 en 36 duizend personen met ten minste één grootouder die in een niet-westers land is geboren. Dit is ruim een derde meer dan in 2000. In bijna de helft van de gevallen gaat het om personen met één of meer Surinaamse grootouders. Tussen de 10 en 14 duizend personen hebben ten minste twee grootouders die in een niet-westers land zijn geboren. De niet-westerse derde generatie is een zeer jonge bevolkingsgroep. Bijna twee derde is jonger dan tien jaar. Van de Marokkaanse derde generatie is zelfs driekwart jonger dan vijf jaar.

1. Inleiding

De laatste jaren is veel (demografisch) onderzoek gedaan naar de allochtone bevolking in Nederland. Volgens de standaarddefinitie van het CBS worden alle personen van wie ten minste een van beide ouders in het buitenland is geboren tot de allochtone bevolking gerekend. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de eerste generatie – personen die in het buitenland zijn geboren – en de tweede generatie – personen die in Nederland zijn geboren.

In toenemende mate is er ook behoefte aan informatie over de niet-westerse derde generatie. Deze informatie is onder meer nodig om de mate waarin allochtonen en hun kinderen integreren te volgen en om de effectiviteit van het (integratie)beleid te toetsen. Bij de niet-westerse derde generatie gaat het om personen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren en van wie ten minste één grootouder in een niet-westers land geboren is (zie *kader 1*). Het is dus van belang om te achterhalen in welk land de grootouders geboren zijn. In 2001 is daarom voor het eerst een schatting gemaakt van de omvang van de niet-westerse derde generatie in Nederland (Alders en Keij, 2001a en 2001b). Deze schatting levert een onder- en bovengrens van het aantal personen naar geboorteland van de grootouders. De ondergrens is gebaseerd op het aantal personen van wie het geboorteland van de grootouders is te achterhalen in de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA). De bovengrens houdt rekening met het feit dat een deel van de personen voor wie de informatie over de grootouders niet volledig is wellicht tot de derde generatie moet worden gerekend (*kader 2*). Alleen voor de niet-westerse derde generatie kan een zinvolle schatting worden gemaakt, niet voor de westerse. Binnen de niet-westerse derde generatie zijn de Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse/Arubaanse derde generatie onderscheiden.

De cijfers over de derde generatie zijn geactualiseerd voor 2003. Hierdoor is voor het eerst zicht op de snelheid waarmee de derde generatie in omvang toeneemt. Daarnaast is nu ook meer gedetailleerde informatie beschikbaar over de samenstelling van de derde generatie naar leeftijd en geslacht. Waar in dit artikel personen worden onderscheiden naar het geboorteland van de grootouders, betreft het steeds personen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren.

Definitie van allochtonen

De standaarddefinitie van het CBS rekent alle personen van wie minstens één ouder in het buitenland is geboren tot de allochtonen. Allochtonen die zelf in het buitenland zijn geboren, vormen de eerste generatie en allochtonen die in Nederland zijn geboren de tweede generatie. Volgens deze definitie wordt de derde generatie dus niet tot de allochtonen gerekend. Los van de vraag of personen van de derde generatie al dan niet als allochtonen moeten worden beschouwd, is het nuttig vast te stellen om hoeveel personen het gaat. Het gaat hierbij om personen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren. Deze personen kunnen worden onderscheiden naar het aantal grootouders dat in het buitenland is geboren. Dit artikel gaat *niet* in op de vraag of de standaarddefinitie van allochtonen van het CBS moet worden aangepast.

Methodiek

De schatting van de omvang van de derde generatie is gebaseerd op de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA), die door het CBS wordt gebruikt voor de zogenaamde structuurtelling van de Nederlandse bevolking. Deze structuurtelling vormt de basis van de bevolkingsstatistieken over de omvang en samenstelling van de bevolking. Voor ieder bij de gemeente ingeschreven persoon bevat de structuurtelling onder meer het geboorteland van de persoon zelf en dat van zijn of haar ouders. Om de derde generatie te kunnen bepalen, dient van personen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren het geboorteland van de grootouders te worden bepaald. Dit gebeurt in twee stappen. In de eerste stap wordt van alle personen nagegaan wie hun ouders zijn en in welk land ze zijn geboren. In de tweede stap wordt van al deze ouders nagegaan in welk land hun ouders (de grootouders van de te onderzoeken persoon) zijn geboren. Deze tweede stap kan echter alleen worden uitgevoerd als de ouders van de persoon nog staan ingeschreven in de GBA. Dit betekent dat informatie over de grootouders niet achterhaald kan worden als de ouders inmiddels zijn overleden of geëmigreerd. De koppeling tussen de persoon en zijn of haar ouders ontbreekt eveneens wanneer de persoon eind 1994 in een andere gemeente woonde dan zijn ouders. Dit heeft te maken met de overgang naar de geautomatiseerde gemeentelijke basisadministratie eind 1994. Naar verwachting zal dit voor de niet-westerse derde generatie niet al te vaak het geval zijn. De niet-westerse tweede generatie, de ouders van de derde generatie, vormt immers een jonge bevolkingsgroep. Slechts weinigen zullen de afgelopen jaren zijn overleden of geëmigreerd. De koppeling tussen hen en hun kinderen zal daarom in de meeste gevallen tot stand kunnen worden gebracht.

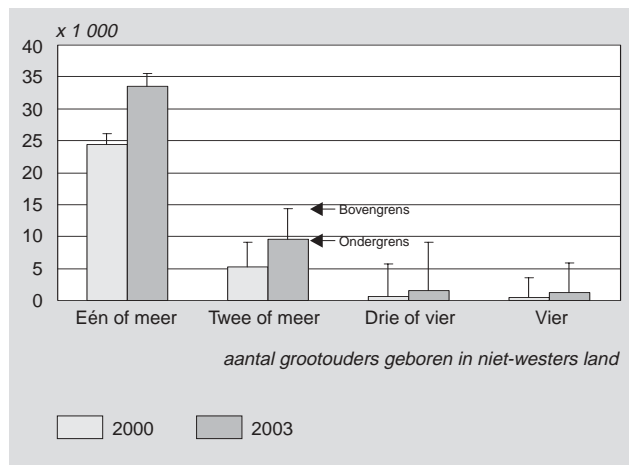
De ondergrens van de omvang van de derde generatie is gebaseerd op alle gevallen waarbij de geboortelands van de grootouders bekend zijn. De bovengrens houdt rekening met het feit dat een deel van de personen van wie de geboortelands van de grootouders onbekend zijn toch tot de derde generatie kan worden gerekend. De mate waarin dit het geval is, wordt geschat door het geboorteland van de grootouders van de tweede generatie te bepalen. Omdat de exacte omvang van de tweede generatie bekend is, kan worden berekend hoe groot het aandeel ontbrekende informatie voor de tweede generatie is. Dit aandeel wordt gebruikt als schatting voor het aandeel ontbrekende informatie voor de derde generatie.

2. Eerste, tweede en derde generatie

De derde generatie wordt geboren uit de tweede generatie. De snelheid waarmee de derde generatie in omvang toeneemt, hangt dus af van de groei van de tweede generatie – in het bijzonder die van leeftijdsgroepen in de gezinsvormende fase – en van het aantal kinderen dat vrouwen van de tweede generatie gemiddeld krijgen. Op haar beurt wordt de tweede generatie geboren uit de eerste. Het groeitempo van de tweede generatie hangt samen met het groeitempo en de vruchtbaarheid van de eerste generatie. De omvang van de eerste generatie wordt vooral bepaald door de buitenlandse migratie. De niet-westerse eerste generatie is de afgelopen jaren vooral gegroeid door asielmigratie en huwelijksmigratie.

Op 1 januari 2003 woonden in Nederland ongeveer 35 duizend personen van wie ten minste één van de vier grootouders in een niet-westers land is geboren. De ondergrens van het aantal personen bedraagt iets minder dan 34 duizend, de bovengrens iets minder dan 36 duizend (*grafiek 1*). Drie jaar eerder bestond de groep nog uit ongeveer 25 duizend personen. Het aantal personen met meer dan één niet-westerse grootouder is beduidend lager. Tussen de 10 en 14 duizend personen hebben twee of meer niet-westerse grootouders. Maximaal 6 duizend personen hebben er vier.

1. Niet-westerse derde generatie, 1 januari

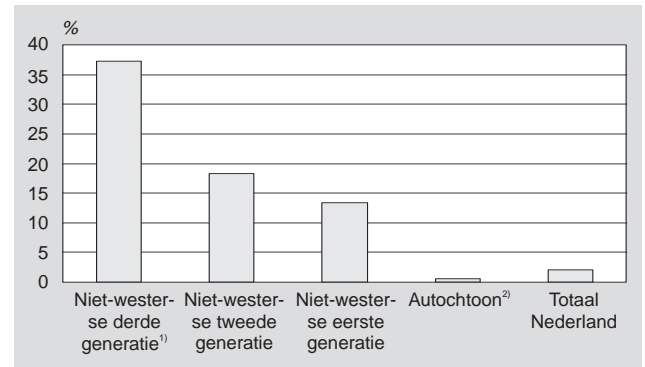

De niet-westerse derde generatie is een snel groeiende bevolkingsgroep. Tussen 1 januari 2000 en 1 januari 2003 nam deze groep met ruim een derde in omvang toe (*grafiek 2*). De niet-westerse tweede generatie groeide in deze periode met ruim 18 procent. Hoewel de tweede generatie procentueel minder snel in omvang toeneemt dan de derde generatie, is de groei in absolute aantallen wel groter omdat de tweede generatie aanzienlijk groter is dan de derde generatie. Tussen 2000 en 2003 groeide de tweede generatie met 96 duizend personen (*grafiek 3*). De niet-westerse eerste generatie is in deze periode met 13 procent gegroeid. De niet-westerse eerste en tweede generatie nemen een belangrijk deel van de totale bevolkingsgroei voor hun rekening. Ter vergelijking: het aantal autochtonen nam tussen 2000 en 2003 met een half procent toe. Door de toename van het aantal niet-westerse allochtonen – en in mindere mate die van het aantal westerse allochtonen – groeide de totale bevolking van Nederland met twee procent. De niet-westerse derde generatie draagt getalsmatig nog weinig bij aan de totale bevolkingsgroei.

Kinderen van tweede generatie moeders

Uit de geboortestatistieken is bekend hoeveel kinderen er jaarlijks worden geboren uit een niet-westerse moeder van de tweede generatie. Tussen 1 januari 2000 en 1 januari 2003 waren dit er bijna 12 duizend. Dit aantal is groter dan de toename van de derde generatie (met minstens één niet-westerse grootouder) in deze

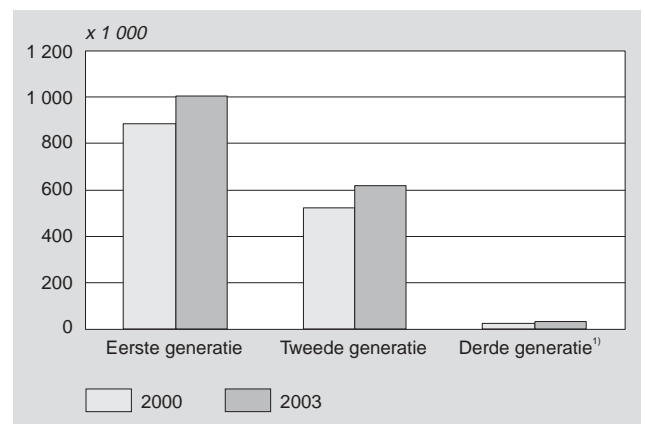
2. Procentuele toename van verschillende bevolkingsgroepen tussen 1 januari 2000 en 2003

¹⁾ Gebaseerd op de ondergrens van het aantal personen met ten minste één niet-westerse grootouder.

²⁾ Inclusief derde generatie.

3. Niet-westerse bevolking naar generatie, 1 januari

¹⁾ Gebaseerd op de ondergrens van het aantal personen met ten minste één niet-westerse grootouder.

periode. Dit verschil wordt verklaard door het feit dat niet alle kinderen met een tweede generatie moeder tot de derde generatie kunnen worden gerekend. Niet-westerse vrouwen van de tweede generatie trouwen vaak met een man uit het land van herkomst (De Beer en Harmsen, 2003). De kinderen die voortkomen uit deze huwelijken worden – net als de moeder – tot de tweede generatie gerekend omdat de vader in het buitenland is geboren. Bij het vergelijken van de geboortecijfers met cijfers over de omvang van de derde generatie moet ook worden bedacht dat kinderen geboren uit een autochtone moeder en een tweede generatie vader ook tot de derde generatie kunnen worden gerekend.

3. Helft derde generatie van Surinaamse afkomst

De vier klassieke allochtone bevolkingsgroepen – Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen/Arubanen – vormen twee derde van de totale niet-westerse bevolking in Nederland. Binnen de tweede generatie vormen ze daarvan zelfs driekwart. Vanwege de langere verblijfs geschiedenis van deze vier allochtone groepen in vergelijking met relatief nieuwe bevolkingsgroepen, zoals Iraakezen en Somaliërs, bestaat ook de niet-westerse derde generatie vooral uit personen met Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse/Arubaanse grootouders.

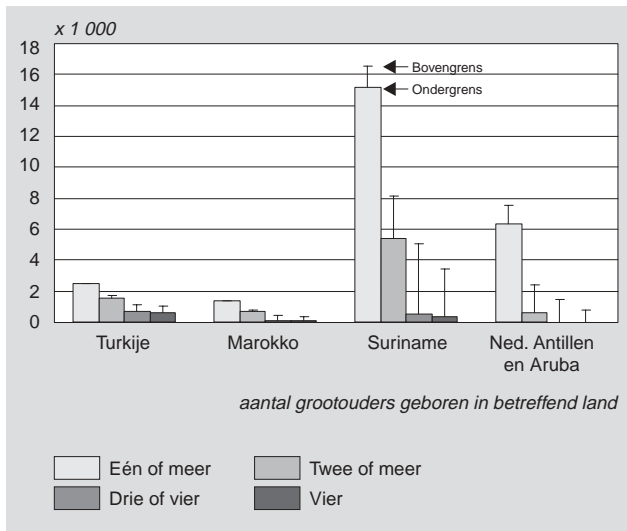
Ongeveer 16 duizend personen hebben ten minste één in Suriname geboren grootouder (*grafiek 4*). Deze personen vormen hiermee bijna de helft van de totale niet-westerse derde generatie. Personen met ten minste twee in Suriname geboren grootouders vormen met 5 à 8 duizend een veel kleinere groep. De Surinaamse derde generatie wordt op ruime afstand gevolgd door de Antilli-

aanse/Arubaanse derde generatie. Rond de 7 duizend personen hebben ten minste één Antilliaanse/Arubaanse grootouder. Overigens moet worden opgemerkt dat in de hier genoemde aantallen dubbelstellingen kunnen voorkomen. Zo worden personen met een Antilliaanse/Arubaanse en een Surinaamse grootouder zowel tot de Antilliaanse/Arubaanse derde generatie gerekend als tot de Surinaamse derde generatie.

De Turkse en Marokkaanse derde generaties zijn beduidend kleiner dan twee eerdergenoemde groepen. Ruim tweeduizend personen hebben een of meer Turkse grootouders en ruim duizend personen hebben een of meer Marokkaanse grootouders. Nog minder personen hebben twee of meer Turkse of Marokkaanse grootouders.

De Turkse tweede generatie is met 151 duizend personen groter dan de Surinaamse, die uit 133 duizend personen bestaat. Toch is de Surinaamse derde generatie groter dan de Turkse. Een van de oorzaken is dat Surinamers van de tweede generatie gemiddeld ouder zijn dan Turken (en Marokkanen) van de tweede generatie, waardoor ze naar verhouding vaker op de leeftijd zijn dat ze kinderen krijgen. Daarnaast trouwen veel jonge Turken en Marokkanen van de tweede generatie met een partner uit het land van herkomst. De kinderen die deze echtparen krijgen worden tot de tweede generatie gerekend.

4. Niet-westerse derde generatie naar geboorteland grootouders, 1 januari

4. Een zeer jeugdige bevolkingsgroep

Voor het eerst is nu informatie beschikbaar over de samenstelling van de niet-westerse derde generatie naar leeftijd en geslacht. De in deze paragraaf genoemde cijfers hebben steeds betrekking op de ondergrens van het aantal personen met ten minste één in het buitenland geboren grootouder. De niet-westerse derde generatie is een groeiende bevolkingsgroep, die letterlijk nog in de kinderschoenen staat (*grafiek 5*). Bijna twee derde van de niet-westerse derde generatie is jonger dan tien jaar. Van de tweede generatie is dit iets meer dan de helft. De eerste generatie is overwegend tussen de twintig en vijftig jaar oud.

De verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen in de derde generatie is gelijk aan die in de tweede generatie: op elke 100 vrouwen zijn er 104 mannen. Deze verhouding komt overeen met de geslachtsverhouding bij geboorte. In de eerste generatie is het mannenoverschot groter: 107 mannen op elke 100 vrouwen. De reden is dat doorgaans meer mannen naar Nederland komen dan vrouwen. Onder de autochtone bevolking zijn er juist minder mannen dan vrouwen. Dit komt doordat vrouwen langer leven dan mannen, waardoor er vooral op hogere leeftijd een vrouwenoverschot is.

Voor de Marokkaanse en Turkse derde generatie zijn zeer jonge bevolkingsgroepen. Bijna 95 procent van de Marokkaanse derde generatie is jonger dan tien jaar. Bijna driekwart is zelfs jonger dan vijf jaar (*grafiek 6*). Van de tweede generatie Marokkanen is de helft jonger dan tien jaar. De derde generatie Surinamers en Antillianen/Arubanen zijn gemiddeld wat ouder dan de Turkse en Marokkaanse derde generatie. Toch zijn ook binnen deze groepen de peuters het sterkst vertegenwoordigd.

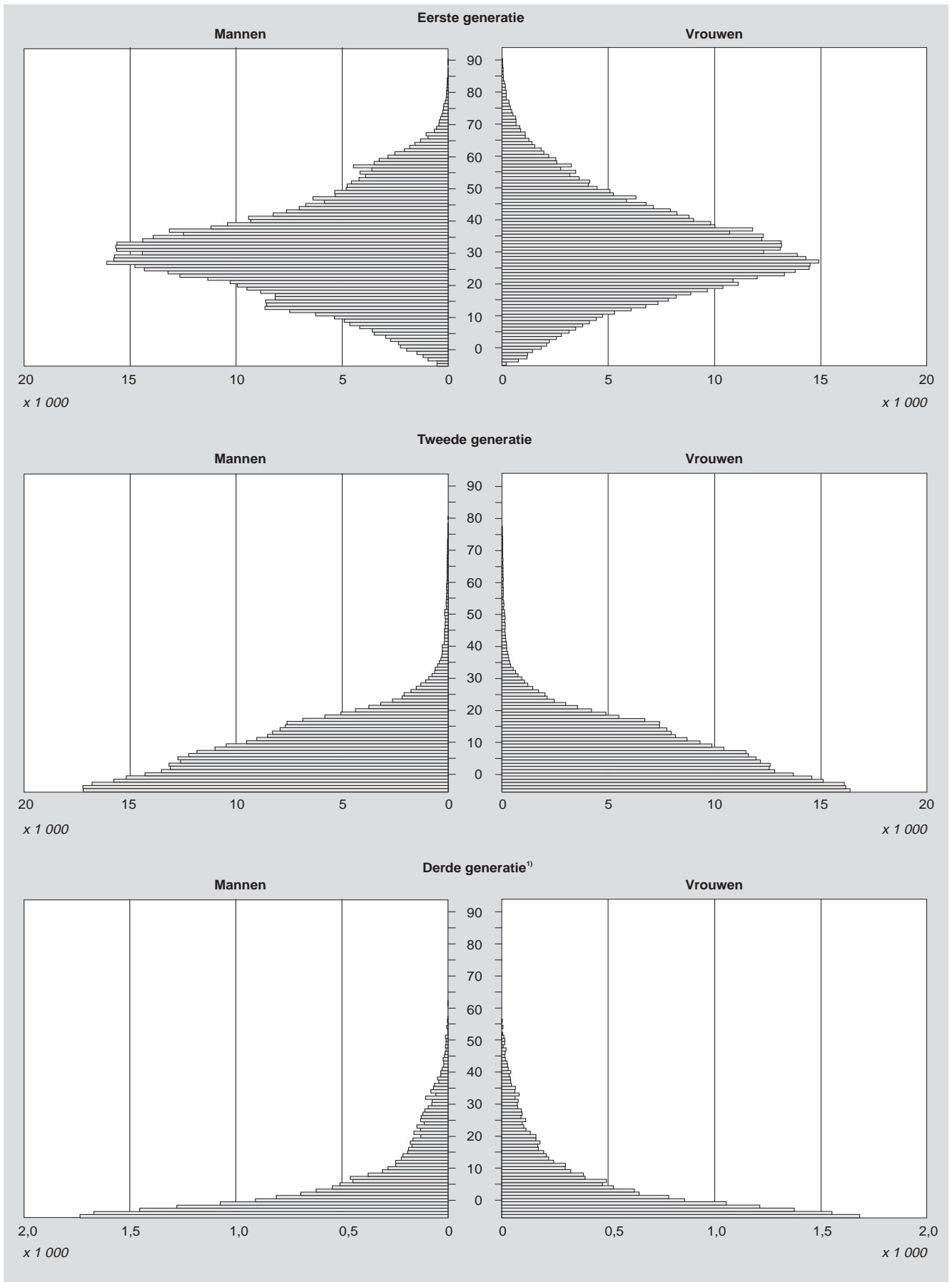
Literatuur

Alders, M. en I. Keij, 2001a, De niet-westerse derde generatie. In: CBS, Allochtonen in Nederland 2001, blz. 75–80. CBS, Voorburg/Heerlen.

Alders, M. en I. Keij, 2001b, Niet-westerse derde generatie, een eerste verkenning. Maandstatistiek van de Bevolking, juni 2001, blz. 16–19. CBS, Voorburg/Heerlen.

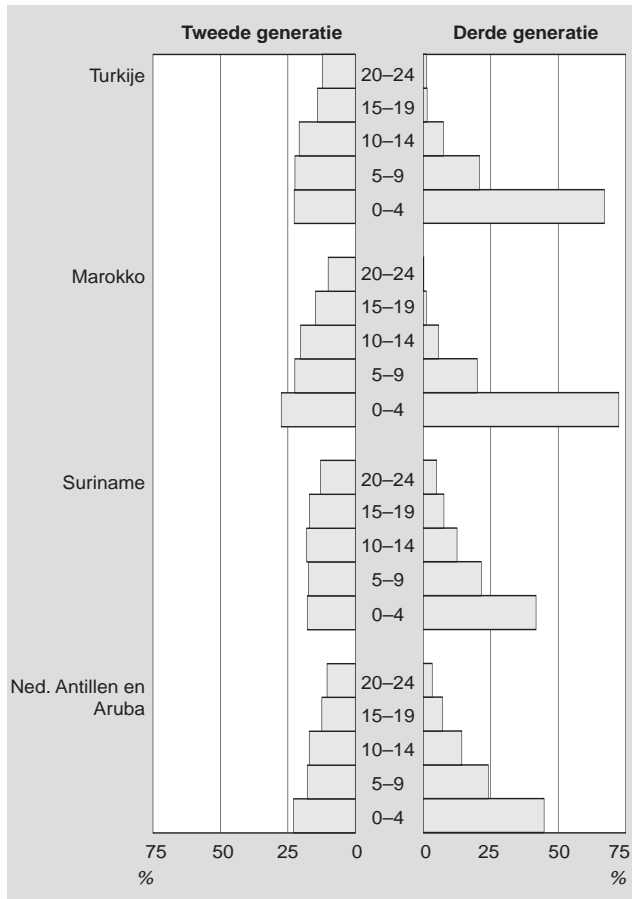
Beer, J. de, en C. Harmsen, 2003, Allochtone huwelijken. Bevolkingstrends 51(2), blz. 33–36. CBS, Voorburg/Heerlen.

5. Niet-westerse bevolking naar generatie, geslacht en leeftijd, 1 januari 2003

¹⁾ Gebaseerd op de ondergrens van het aantal personen met ten minste één niet-westerse grootouder.

6. Niet-westerse tweede en derde generatie¹⁾ naar herkomstgroepering en leeftijd (relatief, 1 januari 2003)

¹⁾ Gebaseerd op de ondergrens van het aantal personen met ten minste één niet-westerse grootouder.